

ВИСНОВОК

наукового керівника дисертаційної роботи
Лихачової Анжеліки Вікторівни на тему: «Генеалогічна класифікація
індоєвропейських мов у лінгвістиці ХІХ – початку ХХІ ст.», представленої
на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Загальна характеристика дисертації

Дисертаційна робота Лихачової А. В. спрямована на комплексне лінгвоісторіографічне дослідження генеалогічної класифікації індоєвропейських мов у лінгвістиці ХІХ століття – початку ХХІ століття. Підкреслено, що на сучасному етапі ця класифікація є важливою складовою частиною компаративістики. Основи генеалогічної класифікації були розроблені в ХІХ ст. на матеріалі індоєвропейських мов як наслідок встановлення генетичної тотожності низки мов Європи, Індії та деяких інших регіонів.

У дослідженні відзначено джерела виникнення та поширення компаративної лінгвістики у ХІХ столітті, розглянуто гіпотези та теорії вчених досліджуваного періоду щодо зв'язків різних мов, описано погляди на лінгвістичну генеалогію та наукове застосування принципу спорідненості мов. Докладно висвітлено принцип історизму, на засадах якого було проведено реконструкції праіндоєвропейської мови й інших прамов, змодельовано лінгвістичну структуру мовних сімей та макросімей і гіперсімей, утверджено генеалогічну класифікацію мов у лінгвістиці зазначеного періоду.

Відповідні питання проаналізовано в студіях таких науковців, як В. Томсен, Г. Аренс, А. В. Десницька, В. Георгієв, М. С. Чемоданов, М. А. Жовтобрюх, Й. М. Тронський, Г. А. Климов, Т. О. Амірова, В. П. Нерознак, І. І. Ковалик і С. П. Самійленко, В. В. Колесов, В. Ю. Франчук, С. П. Бевзенко, М. В. Павлюк, В. А. Глущенко, В. М. Овчаренко, О. М. Абрамичева, О. Л. Жихаріва, О. О. Фельчак та ін.

Актуальність теми

Актуальність обраної теми пов'язана з тим, що спеціальних праць, присвячених всебічному аналізу генеалогічної класифікації індоєвропейських мов у лінгвоісторіографічному аспекті, у мовознавстві немає. Саме цим, а також важливістю розглядуваних питань зумовлена актуальність пропонованої роботи.

Крім того, для встановлення повної та системної картини еволюції поглядів лінгвістів зазначеного періоду важливе значення мають принципи історизму, причиновості, системності та загального зв'язку явищ. Добре зарекомендував себе в лінгвістиці актуалістичний метод, що полягає у використанні сучасних знань для вивчення минулого, сучасного й передбачення майбутнього.

Важливо, що дисертантці вдалося достатньо повно розкрити теоретико-методологічні засади дослідження спорідненості мов, зокрема акцентувати увагу на співвідношенні принципу історизму, принципу спорідненості мов і генеалогічної класифікації. Добре, з нашого погляду, продемонстровано співвідношення ареальної та генеалогічної класифікацій мов.

Показано, як саме формувався порівняльно-історичний метод і як створювалися умови для виникнення й удосконалення генеалогічної класифікації індоєвропейських мов.

Вона, звичайно, знаходиться в центрі уваги дисертантки. У цьому плані схарактеризовано індоєвропейську мовну сім'ю в цілому й окремі групи мов. Форма викладу є стислою, оскільки обсяг роботи не дозволяв здійснити більш докладний аналіз. Найбільшу увагу приділено слов'янській групі мов, що видається цілком виправданим. Хотілося б відзначити й додатки, що ілюструють і доповнюють текст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Напрямок дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної наукової роботи відповідно до тематики кафедри германської та слов'янської філології Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» «Проблеми методології та історіографії мовознавства» та кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Закономірності розвитку національних літератур і мов у синхронії та діахронії». Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Донбаського державного педагогічного університету (протокол № 4 від 28 листопада 2019 року) і погоджено в бюро Наукової ради «Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності» Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України (протокол № 131/35а від 24 лютого 2020 року).

Наукова новизна представленої праці полягає в тому, що в дисертації вперше ретельно проаналізовано передумови виникнення та поступовий розвиток принципу спорідненості мов і генеалогічної класифікації. Здійснено ґрунтовну характеристику порівняльно-історичного методу, що важливо, тому що генеалогічна класифікація виникла на ґрунті цього методу й є похідним від нього феноменом.

Теоретичне значення отриманих результатів дисертації пов'язане з розробкою методики лінгвістично-історичного дослідження питань генеалогічної класифікації індоєвропейських мов. Наявність значного за обсягом фактичного матеріалу зумовила потребу у створенні методики його систематизації шляхом поєднання хронологічного та концептуального

підходів. Ті чи ті концепції проаналізовано з огляду на внесок нового лінгвістами в науку порівняно зі своїми попередниками та значення, яке мали їхні праці для розв'язання актуальних проблем генеалогічної класифікації індоєвропейських мов.

Практичне значення отриманих результатів

Дисертаційне дослідження має практичне значення, оскільки одержані результати сприятимуть розв'язанню методологічних проблем історіографії мовознавства. Застосування матеріалів роботи є доцільним під час викладання історико-лінгвістичних дисциплін на філологічних факультетах закладів вищої освіти України.

Вірогідність й обґрунтованість результатів дослідження

Наукові положення, висновки, що висвітлені у дисертаційній роботі, достатньою мірою обґрунтовані представленими теоретичними даними, відповідають меті та завданням дослідження. Обґрунтованість і достовірність наукових положень і висновків, які захищаються, забезпечуються теоретико-методологічним обґрунтуванням їхніх вихідних положень, відповідністю методів меті, завданням, об'єкту і предмету дослідження, поєднанням кількісного і якісного аналізу отриманих даних, доказовістю й логічною несуперечливістю висновків. Наукові положення, висновки – достовірні, науково цінні, впливають із фактичного матеріалу.

Апробація

Теоретичні і практичні положення роботи пройшли широку апробацію під час виступів на засіданнях і наукових семінарах кафедри германської та слов'янської філології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» і кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені Михайла Гетманця Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Основні наукові результати дослідження А. В. Лихачової віддзеркалено у вісімнадцятьох публікаціях, чотири з яких опубліковано у провідних наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, одну статтю опубліковано в іноземному науковому виданні у співавторстві, дві статті опубліковано у нефахових періодичних виданнях, а також опубліковано одинадцять тез доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій. Особистий внесок здобувачки в працях, написаних у співавторстві, полягає в теоретичному обґрунтуванні основних ідей і положень досліджуваної проблеми та в науковій обробці отриманих результатів.

Характеристика роботи здобувача в процесі підготовки дисертації, особисті якості, проявлені в процесі роботи над дисертацією

Здобувачка має базову філологічну освіту: у 2017 році закінчила Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» за спеціальністю «Середня освіта» (професійна кваліфікація вчитель англійської мови, німецької мови та світової літератури). Уже в студентські роки виявляла зацікавлення науковою роботою. А. В. Лихачова у 2019 році вступила до аспірантури Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» на денну форму навчання та почала активно працювати над обраною науковою темою. У 2023 році переведена до аспірантури Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди на заочну форму навчання.

Дисертантка самостійно здійснила літературний огляд, проаналізувала одержані результати, зробила обґрунтовані узагальнення. Слід зазначити, що аспірантка цілком засвоїла конкретний матеріал та методи дослідження, що лягли в основу даної роботи. Матеріали та результати роботи регулярно обговорювалися на аспірантських семінарах. Авторка наполегливо навчалася та сумлінно проводила наукове дослідження, опрацювала широке коло питань та дослідницьких джерел, присвячених генеалогічній класифікації індоєвропейських мов, що дозволило чітко визначити мету й завдання дисертації, сформулювати її зміст та структуру, понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Авторка під час виконання наукової роботи показала себе вдумливою, активною, сумлінною дослідницею із самостійною науковою позицією. Відзначмо, що впродовж навчання в аспірантурі А. В. Лихачова повністю виконала освітній та науковий складники свого індивідуального плану, успішно склала всі іспити та заліки, пройшла заплановану педагогічну практику у вищій школі.

Аспірантці вдалося, на нашу думку, успішно реалізувати поставлену мету та завдання. Дисертація Лихачової Анжеліки Вікторівни є завершеним самостійним дослідженням, що виконано теоретично й методологічно підготовленою дослідницею, яка має широкий філологічний кругозір та володіє сучасним термінологічним інструментарієм. Отже, з нашого погляду, дисертантка повністю виконала відповідну освітньо-наукову програму та підготувала дисертацію на належному науковому рівні.

Висновок

Дисертація Лихачової Анжеліки Вікторівни на тему: «Генеалогічна класифікація індоєвропейських мов у лінгвістиці ХІХ – початку ХХІ ст.» є самостійним завершеним науковим дослідженням, за своєю актуальністю,

науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає спеціальності 035 Філологія, галузі знань 03 Гуманітарні науки та вимогам до оформлення дисертації, встановленим згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019), та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022), а її авторка, Лихачова Анжеліка Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Науковий керівник

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германської
та слов'янської філології
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

В. Глущенко

Володимир ГЛУЩЕНКО

Підпис проф. Глущенко В.А. засвідчую
Начальник відділу кадрів
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»

Євген СІЛІН